

Ceremoniał szkolny, poczet flagowy i poczet sztandarowy

Ceremoniał szkolny, podobnie jak ceremoniał wojskowy czy harcerski, jest zbiorem zasad określających zespołowe i indywidualne zachowanie się członków społeczności szkolnej (uczniów, pracowników pedagogicznych i niepedagogicznych szkoły oraz rodziców) podczas uroczystości szkolnych, a także państwowych.

Każda oficjalna uroczystość przebiega zgodnie ze scenariuszem, za realizację którego odpowiedzialny jest główny organizator uroczystości (dyrektor szkoły, burmistrz, starosta, proboszcz parafii, przewodniczący stowarzyszenia itd.) bądź osoba

przez niego upoważniona. Dodatkową rolę przy organizacji uroczystości odgrywają względy lokalowe, techniczne, pogodowe, czasowe itp. Zawsze jednak ich wspólnym elementem pozostanie udział pocztów sztandarowych, reprezentujących

daną społeczność, instytucję czy organizację. Ich zachowanie się w typowych sytuacjach powinno być jednolite. Pocztu flagowy i sztandarowy powinny reagować na komendy sprawnie i pewnie, co wymaga częstych ćwiczeń praktycznych.

w skrócie

Wskazówki dla prowadzących uroczystości szkolne i opiekunów pocztów opracowane z wykorzystaniem elementów musztry oraz ceremoniałów harcerskiego i wojskowego. Konsultacji merytorycznych przy ich tworzeniu udzielił mjr rez. Zbigniew Chrustowski, PCZK w Tucholi. Do powstania opracowania przyczynił się też mjr Jarosław Raszka, komendant Garnizonu Bydgoszcz, który umożliwił przeprowadzenie ćwiczeń pocztu sztandarowego Hufca ZHP Tuchola i zezwolił na skorzystanie z instruktażu oficerów i podoficerów Kompanii Reprezentacyjnej POW.

Ceremoniał szkolny – zasady ogólne

1. Udział przedstawicieli danej społeczności w uroczystości powinno poprzedzić spotkanie, na którym zostaną zapoznani z jej programem i scenariuszem. Jeżeli uroczystość odbywa się poza terenem szkoły, a uczestnicy udają się na nią jako grupa zorganizowana, należy podać datę, godzinę i miejsce zbiórki. Ponadto, jeżeli planowany jest przemarsz uczestników na miejsce uroczystości, należy omówić sposób formowania kolumny marszowej oraz szczegóły dotyczące przemarszu (trasa, zasady bezpieczeństwa, osoby funkcyjne, środki łączności).
2. Wszyscy uczestnicy uroczystości powinni zostać zaznajomieni z ogólnymi zasadami przyjmowania postaw zasadniczej i swobodnej oraz zachowania się w typowych sytuacjach mogących mieć miejsce podczas uroczystości.

3. Osoby wchodzące w skład pocztów flagowego i sztandarowego powinny bezwzględnie przejść przeszkolenie w zakresie musztry indywidualnej, w tym:

- postawy zasadniczej i swobodnej,
- marszu i zatrzymania,
- zwrotów w miejscu,
- zmian kierunku marszu,
- chwytów sztandarem (nie dotyczy pocztu flagowego),
- okoliczności salutowania sztandarem,
- sposobu składania flagi państwowej oraz mocowania jej do linki masztu (poczet flagowy).

Poczet flagowy i postępowanie z flagą państwową

Do podnoszenia i opuszczania flagi państwowej na maszt wyznacza się poczet flagowy w składzie: dowódca pocztu, flagowy i asystujący.

Podnoszenie flagi państwowej

Flagę państwową podnosi się podczas uroczystości szkolnych, takich jak: rozpoczęcie i zakończenie roku

szkolnego, święto szkoły, dzień patrona, uroczysty apel okolicznościowy, nadanie imienia szkole, wręczenie sztandaru, jak również podczas uroczystości państwowych. Scenariusz podniesienia flagi państwowej wygląda następująco. Prowadzący uroczystość podaje komendę: „Poczet flagowy! Do podniesienia flagi państwowej – MARSZ!”. Poczet występuje z rejonu wyczekiwania i maszeruje wyznaczoną wcześniej, możliwie najkrótszą, drogą w kierunku masztu. Flagowy niesie odpowiednio złożoną flagę na przedramionach zgiętych pod kątem prostym. Po podejściu bezpośrednio do masztu asystujący wykonuje zwrot w prawo bądź w prawo skos i ugina ramiona pod kątem prostym, a flagowy przekłada flagę na przedramiona asystującego. Flagowy i asystujący rozwijają flagę. Następnie flagowy przymocowuje flagę do linki, która do zakończenia tej czynności jest podtrzymywana przez asystującego. Po

foto: Danuta Słoma

przymocowaniu flagi do linki asystujący wraca do szyku pocztu. Tuż potem prowadzący uroczystość podaje komendę: „Z okazji [tutaj wymienienia nazwę uroczystości] flagę państwową podnieść!” Flagowy rozpoczyna wciąganie flagi na maszt. Jednocześnie wykonywany jest hymn państwowy (śpiewany przez uczestników uroczystości *a cappella* bądź z towarzyszeniem orkiestry, grany przez orkiestrę bądź odtwarzany z nagrania). Wykonywanie hymnu i wciąganie flagi na maszt powinny być zsynchronizowane, tzn. rozpocząć się i zakończyć w tym samym momencie. Podczas wciągania flagi na maszt dowódca pocztu flagowego i asystujący stoją w postawie zasadniczej. Pozycję zasadniczą przyjmują również wszyscy pozostali uczestnicy uroczystości.

Po zakończeniu wykonywania hymnu państwowego oraz wciągnięciu flagi na wierzchołek masztu należy odczekać 3–5 sekund. Dalej prowadzący uroczystość podaje komendy: „Poczet flagowy odmaszerować! Spocznij!” Poczet wykonuje zwrot (w tył, w lewo lub prawo) i rozpoczyna marsz w umówionym uprzednio kierunku, udając się w miejsce, z którego będzie dalej uczestniczył w uroczystości.

Opuszczanie flagi państwowej

Opuszczenie i zdjęcie flagi państwowej zazwyczaj odbywa się na zakończenie uroczystości (stanowi ostatni punkt jej scenariusza) bądź już po jej zakończeniu i opuszczeniu miejsca uroczystości przez jej uczestników. W pierwszym wypadku przebiega ono w sposób wskazany w scenariuszu uroczystości. Opuszczanie flagi państwowej po zakończeniu uroczystości wymaga obecności pocztu flagowego oraz nauczyciela delegowanego przez dyrektora szkoły lub instruktora służbowego. W takiej sytuacji nauczyciel/instruktor wydaje komendę: „Baczność! Poczet flagowy do opuszczenia flagi państwowej

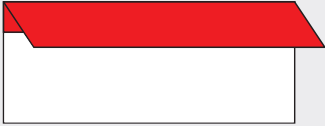
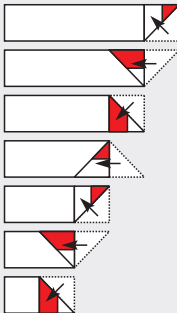
– MARSZ!”. Poczet maszeruje do masztu, zatrzymuje się i przyjmuje postawę zasadniczą. Flagowy opuszcza flagę z masztu przy pomocy asystującego. Kiedy flaga znajduje się w najniższym położeniu, asystujący odwiązuje ją, składa odpowiednio, korzystając z pomocy flagowego, i kładzie flagę na przedramiona flagowego, po czym zajmuje swoje miejsce w szyku pocztu. Po złożeniu flagi nauczyciel/instruktor wydaje komendę „W tył/lewo/prawo zwrot”. Poczet wykonuje zwrot, nauczyciel/instruktor staje przed pocztem i wydaje komendę: „Za mną – MARSZ!”. Nauczyciel/instruktor

oraz poczet maszerują do miejsca przechowywania flagi.

Podczas opuszczania flagi państwowej może zostać odrąbiony sygnał np. sygnał ZHP, jeśli flagę zdejmuje się na obozie, zgrupowaniu harcerskim lub przy innej okoliczności związkowej.

Podnoszenie flagi państwowej na znak żałoby narodowej

Ceremonia ta odbywa się zgodnie z opisaną poprzednio procedurą, jednak pamiętać należy, że jeśli flaga jest wciągana na maszt, a dopiero potem opuszczana, należy wciągnąć ją do samego wierzchołka, a następnie opuścić do połowy

Składanie flagi	
	Flagę opuszczamy z masztu i odciągamy od linki, uważając, aby nie dotknęła ziemi. Dwie osoby rozpościerają ją i odwracają w taki sposób, aby na górze znajdowała się jej czerwona część. Pierwsze dwa złożenia powinny wykonać dwie osoby. Flagę zaczynamy składać od czerwonej strony na wysokości 1/3 flagi.
	Składamy białą część, zginając ją w 1/3 szerokości flagi i zakładamy na wcześniej złożoną część czerwoną.
	Flaga po złożeniu jest z wierzchniej strony biała.
	Jedna osoba trzyma flagę z lewej strony (trzyma jej czołową część), druga składa ją 7-krotnie w pokazany sposób. Rozpoczyna od lewej strony na prawą.
	Osoba stojąca z lewej strony składa pozostałą część flagi. Powstały po złożeniu trójkąt wkłada w kieszeń trójkąta już wcześniej złożonego.
	Tak złożoną flagę możemy przekazać innej osobie. Podajemy ją w taki sposób, aby najdłuższy bok trójkąta bym skierowany ku danej osobie.

wysokości masztu. Flag wciąganych żalobnie do połowy masztu nie dekoruje się dodatkowo kirem¹, w odróżnieniu od flag wywieszanych na budynkach czy eksponowanych w pomieszczeniach.

Poczet sztandarowy i postępowanie ze sztandarem

W skład pocztu sztandarowego jednostki organizacyjnej powinni wchodzić członkowie tej jednostki, którzy wyróżniają się w pracy bądź nauce i wykazują się nienaganną postawą patriotyczną i obywatelską. Poczet sztandarowy tworzą: dowódca pocztu, chorąży (sztandarowy) i asystujący.

Czynności poprzedzające udział pocztu sztandarowego w uroczystości

1. Członkowie pocztu sztandarowego ubrani w miarę możliwości w jednolite stroje rozpoczynają czynności przygotowawcze co najmniej 30 minut przed rozpoczęciem uroczystości.
2. Przejmują sztandar z miejsca jego zdeponowania lub od osoby odpowiedzialnej za jego przechowywanie.
3. Skręcają części drzewca i mocują płat sztandaru.
4. Przymocowują do drzewca od strony płata z godłem wstęgę orderową, jeśli stanowi ona element sztandaru, bądź order i odznaczenia przyznane jednostce organizacyjnej, do której sztandar należy. Jeżeli organizacji przyznano jeden order lub jedno odznaczenie, kokardę z odznaką tego orderu lub odznaczenia zawiesza się na drzewcu, na wysokości górnej krawędzi płata sztandaru. Jeśli orderów i odznażeń jest więcej, zawiesza się je wzdłuż drzewca, z góry na dół zgodnie z ich hierarchią.
5. Jeżeli sztandar będzie uczestniczył w uroczystościach w czasie żałoby, członkowie pocztu mocują do jego drzewca kir².

6. Chorąży osobiście sprawdzają prawidłowość umocowania płata sztandaru do drzewca (góra – dół godła) oraz elementów przymocowanych do drzewca i płata sztandaru (wstęgi, order, odznaczenia, kir).
7. Wszyscy członkowie pocztu zakładają białe rękawiczki.
8. W zależności od przyjętego rozwiązania regulaminowego chorąży (zawsze) bądź wszyscy członkowie pocztu (chorąży, dowódca, asystujący) zakładają szarfy. Szarfę zakłada się z prawego ramienia na lewe biodro. Jeśli szarfa jest w barwach narodowych, zakłada się ją, zwracając białą stroną ku szyi.
9. Członkowie pocztu wzajemnie sprawdzają ułożenie szarf i elementów ubioru (umundurowania).
10. Po zakończeniu wszystkich powyższych czynności poczet udaje się na miejsce uroczystości i staje w rejonie wyjściowym.

Dobre praktyki

1. Dobrze jest zadbać o skompletowanie jednolitych elementów ubioru dla członków pocztu na wypadek uczestniczenia w uroczystościach odbywających się na otwartej przestrzeni w niesprzyjających warunkach atmosferycznych, tj.:
 - białych rękawiczek skórzanych,
 - odpowiednich nakryć głowy,
 - ciepłej odzieży wierzchniej.
2. Warto jest zaopatrzyć się w stojak do sztandaru (metalowy bądź drewniany), szczególnie przydatny w sytuacji, gdy poczet uczestniczy w długiej uroczystości.
3. W wypadku uroczystości trwającej ponad godzinę bądź odbywającej się w niesprzyjających warunkach atmosferycznych, np. podczas upałów, warto wyznaczyć dwa składy pocztu sztandarowego, które będą pełnić honory na zmianę.

Pozwoli to uniknąć ewentualnych omdleń czy poparzeń słonecznych.

4. W pocztach sztandarowych szkół podstawowych należy rozważyć możliwość wyznaczenia do roli chorążego osoby dorosłej. Właściwe trzymanie sztandaru i wykonywanie chwytów zazwyczaj przekracza granice fizycznych możliwości uczniów ostatnich klas szkoły podstawowej (12–13-latków), zwłaszcza gdy warunki atmosferyczne (opady deszczu, śniegu) sprawiają, że już i tak ciężki dla nich sztandar staje się jeszcze cięższy. Przypomnieć należy, iż sztandar reprezentuje nie tylko uczniów, ale także nauczycieli, pracowników, rodziców – całą społeczność szkolną, więc rolę chorążego pocztu może pełnić także któryś z wyżej wymienionych członków tej społeczności.
5. Zachowanie się pocztu sztandarowego podczas udziału w różnorodnych uroczystościach wymaga wielu ćwiczeń zgrywających. Są one czasochłonne i wyczerpujące (wymagają dość dużego napięcia mięśniowego i odbywają się stale w pozycji stojącej), stąd należy położyć nacisk na łączną liczbę powtórzeń danego ćwiczenia, starając się ograniczyć czas trwania prób. Lepszą praktyką jest przeprowadzanie ćwiczeń częściej i krócej niż rzadziej i dłużej.
6. Bardzo dobre rezultaty przynosi wcześniejsze przeciwiczenie w rzeczywistych warunkach poszczególnych punktów scenariusza uroczystości, np. w kościele, na szkolnym dziedzińcu, w auli, przed pomnikiem.
7. Dobrze, kiedy członkowie pocztu sztandarowego, mają możliwość wykonania ćwiczenia przed lustrem. Jest to najskuteczniejsza metoda, która oprócz wyrobienia odpowiednich zachowań, koordynacji i płynności ruchów,

dodaje też odwagi i pewności w działaniu.

Chwyty sztandarem

W **postawie zasadniczej** sztandarowy trzyma sztandar przy prawej nodze postawiony na „trzewiku” drzewca, na wysokości czubka buta. Drzewce przytrzymuje prawą ręką na wysokości pasa. Lewą ręką opuszczoną wzdłuż tułowia. Sztandarem wykonuje się chwyt: „Na ramię!”, „Prezentuj!” i „Do nogi!”.

Chwyt „Na ramię!”

Chorąży prawą ręką, pomagając sobie lewą ręką, kładzie drzewce sztandaru na prawe ramię i układa je na ramieniu pod kątem 45 stopni. Prawa ręka jest wyciągnięta i wyprostowana wzdłuż drzewca. Lewą ręką przyciągniętą do tułowia. Podczas marszu lewa ręka porusza się swobodnie, zgodnie z ruchem ciała. Płat sztandaru powinien być oddalony od ramienia o około 30 cm.

Chwyt „Prezentuj!” z położenia „Do nogi!”

Chorąży podnosi sztandar prawą ręką pionowo do góry wzdłuż prawego ramienia (dłoń prawego ramienia powinna osiągnąć wysokość prawego barku). Następnie lewą ręką chwytą drzewce sztandaru tuż pod prawą dłonią i opuszcza prawą rękę na całą długość ręki, obejmując dolną część drzewca.

Chwyt „Do nogi!” z położenia „Prezentuj!”

Chorąży przenosi sztandar do nogi prawą ręką, pomagając sobie lewą ręką. Chwyt wykonuje się na komendę „Spocznij!”.

Salutowanie sztandarem w miejscu wykonuje się z położenia „Prezentuj!”. Chorąży wykonuje energiczny wykrok w prawo skos na odległość nie większą niż długość własnej stopy połączony ze zwrotem tułowia. Jednocześnie pochyla sztandar do przodu pod kątem

Chwyt „Na ramię!”

Chwyt „Prezentuj!”

Chwyt „Do nogi!”

Salutowanie sztandarem

45 stopni. Asysta stoi w postawie zasadniczej (harczerze i członkowie formacji mundurowych postępują zgodnie z wewnętrznymi regulaminami – zazwyczaj salutują). Po zakończeniu salutowania sztandarem wykonuje się czynności w odwrotnej kolejności, wracając do położenia „Prezentuj!”, a potem przechodząc do położenia „Do nogi!”.

Salutowanie sztandarem w marszu wykonuje się na komendę: „Na prawo patrz!”. Na zapowiedź komendy „Na prawo!” chorąży przenosi sztandar z położenia „Na ramię!”

w położenie „Prezentuj!”. Po wybrzmieniu komendy „Patrz!” pochyla sztandar jak przy salutowaniu sztandarem w miejscu. Kończy salutować na komendę: „Baczność!”, kiedy to przenosi sztandar do położenia „Prezentuj!”. Następnie na komendę „Spocznij!” ponownie przenosi sztandar w położenie „Na ramię!”.

Wprowadzanie i wyprowadzanie sztandaru podczas apeli i innych uroczystości

Prowadzący uroczystość, zgodnie ze scenariuszem uroczystości, podaje w odpowiednim momencie komendę: „Sztandar [tutaj podaje

Rozbudzanie zainteresowania przedmiotem

Najbardziej aktualne zdjęcia reporterskie oraz liczne ciekawostki zamieszczone w ramach „Dowiedz się więcej!” pomagają rozbudzić zainteresowanie uczniów i zachęcają ich do poszerzania wiedzy.

nazwę szkoły/organizacji/jednostki] wprowadzić!”. Warto tę komendę zapowiedzieć, np. mówiąc „Proszę wszystkich Państwa o powstanie” (jeżeli uczestnicy uroczystości siedzą) bądź „Szanowni Państwo, za chwilę zostanie wprowadzony sztandar...”.

Poczet sztandarowy maszeruje, by zająć umówione uprzednio miejsce (jeśli nie jest określone wewnętrznym regulaminem, np. regulaminem musztry ZHP). Dalsze zachowanie pocztu jest uwarunkowane scenariuszem przebiegu uroczystości. Przed zakończeniem uroczystości (lub jej części oficjalnej – przed występami artystycznymi, koncertem, poczęstunkiem itp.) prowadzący podaje komendę: „Sztandar [...] wyprowadzić!”. Wszyscy uczestnicy uroczystości w powadze, stojąc w postawie zasadniczej, odprowadzają wzrokiem sztandar. Podobnie jak przy wprowadzaniu sztandaru tę komendę także warto poprzedzić zapowiedzią. Ponadto, opracowując scenariusz przebiegu uroczystości, należy uwzględnić możliwości

psychofizyczne uczestników, zwłaszcza dzieci i młodzieży, tak aby momenty, kiedy uczestnicy stoją w pozycji zasadniczej, nie trwały zbyt długo.

Zachowanie się pocztu sztandarowego podczas uroczystości religijnych

1. Co najmniej kilka minut przed rozpoczęciem uroczystości pocztu sztandarowe ustawiają się przed wejściem do kościoła bądź w wypadku mszy polowej w miejscu wyznaczonym przez organizatora uroczystości, zachowując przy tym ustaloną kolejność precedencjalną.
2. Pocztu sztandarowe wchodzi do świątyni:
 - po przywitaniu w progu świątyni przez celebransa (kapłana przewodniczącego liturgii), najczęściej w asyście wszystkich kapłanów koncelebrujących mszę świętą, idąc za nimi
 - po przybyciu kapłana(-ów) i asysty liturgicznej do ołtarza. Wówczas kapłan przewodniczący liturgii bądź inna

(uprzednio umówiona) osoba mówi: „Proszę o wprowadzenie sztandarów” i pocztu sztandarowe wchodzi do świątyni w ustalonej wcześniej kolejności, z zachowaniem odpowiednich odstępów.

3. Po wejściu do świątyni poczet zbliża się do ołtarza, wnosząc sztandar w położeniu „Na ramię!”. Kiedy znajduje się kilka metrów od ołtarza głównego, przenosi sztandar w położenie „Prezentuj!”, zatrzymuje się na chwilę i (bez komendy) oddaje honory miejscu sprawowania liturgii, salutując sztandarem przed 3–5 sekund. Następnie chorąży przenosi sztandar do położenia „Prezentuj!” i wykonuje zwrot (w lewo lub prawo) i marszem udaje się w miejsce przewidziane dla pocztu w scenariuszu uroczystości.
4. Chorąży pocztu sztandarowego podczas mszy świętej:
 - wykonuje chwyt „Prezentuj!”: podczas czytania Ewangelii (od momentu, kiedy wypowiadane są słowa „Słowa

Ewangelii według świętego...” do słów „Oto Słowo Pańskie”) i w trakcie Błogosławieństwa, kiedy wypowiadane są słowa „Niech Was błogosławi Bóg Wszechmogący, Ojciec i Syn i Duch Święty”;

- saltuje w miejscu: podczas Podniesienia (od słów „On bowiem tej nocy, kiedy był wydany...” do słów „To czynicie na moją pamiątkę”) oraz przed Komunią Świętą (od słów „Oto Baranek Boży...” do słów: „...ale powiedz tylko słowo, a będzie uzdrowiona dusza moja”). Oba te fragmenty mszy świętej są sygnalizowane dzwonieniem dzwonek bądź uderzeniem w gong.
- 5. Jeżeli uroczystość religijna ma jednocześnie charakter patriotyczny, podczas mszy świętej (zazwyczaj na jej zakończenie) są wykonywane polskie pieśni hymniczne – Rota („Nie rzucim Ziemi skąd nasz ród...”) bądź „Boże coś Polskę”. Poczty sztandarowe salutują sztandarem podczas ich wykonywania.
- 6. Dowódca poczty sztandarowej i asystujący, w regulaminowych nakryciach głowy, podczas wykonywania salutowania sztandarem w trakcie uroczystości religijnych nie salutują, chyba że wewnętrzne zasady ceremoniału formacji (podmiotów), które są reprezentowane przez poczet, stanowią inaczej.
- 7. Jeżeli członkowie poczty sztandarowej chcą przystąpić do Komunii Świętej, nie występują z szyku, lecz kładą lewą rękę „na sercu”, sygnalizując w ten sposób chęć przyjęcia sakramentu kapłanowi. Kapłan podchodzi do pocztów i udziela Komunii Świętej. Ważne, aby organizator uroczystości uzgodnił taki

właśnie sposób sygnalizowania chęci przyjęcia Komunii Świętej przez członków pocztów sztandarowych, gdyż nie zawsze może on zostać właściwie odczytany.

- 8. Poczty sztandarowe opuszczają kościoły w takiej samej kolejności, w jakiej wchodziły. Powinny to zrobić zanim kapłani opuszczą ołtarz, a wierni zaczną wychodzić ze świątyni. Jeżeli zajdzie taka potrzeba, kapłan powinien zapowiedzieć wyprowadzenie pocztów sztandarowych, np. słowami „Teraz zostaną wyprowadzone sztandary”.
- 9. Podczas wprowadzania i wyprowadzania sztandaru poczty sztandarowe muszą uwzględniać ewentualne ograniczenia, takie jak np. niskie futryny i sklepienia naw.

Udział pocztów sztandarowych szkół i organizacji pozarządowych (stowarzyszeń) w uroczystościach przebiegających zgodnie z ceremoniałem wojskowym, z udziałem pododdziałów Wojska Polskiego, musi być podporządkowany zasadom ceremoniału wojskowego. Dlatego konieczne jest wcześniejsze zapoznanie członków pocztów sztandarowych (delegacji składających wieńce i kwiaty) z obowiązującymi w myśl tego ceremoniału zasadami, sygnałami na trąbkę, melodiami utworów muzycznych wykonywanych podczas zaplanowanej uroczystości, jak również komendami i obyczajami wojskowymi (także protokolarnymi).

Opracował:

Jarosław Słoma

Konsultacja merytoryczna:

mjr rez. Zbigniew Chrustowski

Przypisy

¹ Kir to czarna, nieprzezroczysta wstążka związana w ozdobną kokardę.

² Wstążka przed zawiązaniem kokardy powinna mieć długość równą dwóm długościom sztandaru i szerokość odpowiadającą 0,05 długości sztandaru. Standardowy sztandar ma wymiary 100 cm x 100 cm lub 120 cm x 120 cm, stąd kir powinien być wstążką odpowiednio o wymiarach 200 cm x 5 cm lub 240 cm x 6 cm.